

La derrota de la *coterie** Reig

* *Petit grup de persones amb interessos comuns, els integrants del qual sovint no volen que altres persones s'hi puguin afegir.*

Josep Pla va escriure a Jaume Vicens Vives en una carta datada a Figueres, el 8 de maig de 1955, les paraules següents: «A l'institut de Figueres, la *coterie* Reig ha estat derrotada sorollosament i això ha estat el número més important de les Fires de Santa Creu. Ara, vós, hauríeu de fer mans i mànigues perquè el Ministerio nomenés director el professor Soriano, que és en terna. Soriano és l'home de confiança de Serra i aquest senyor mereix la confiança absoluta de la gent decent del país [...]».

Text > FRANCESC BURGAS CARBÓ, articulista cultural de Figueres i la comarca

El full de la carta té la capçalera: «J. Quintà | Avda. José Antonio, 14 | Tel. 314 | Figueras». Josep Quintà Alfaya fou un corredor de comerç figuerenc, amic, confident, xofer i persona de la màxima confiança de Pla. Els seus sogres eren els propietaris de la sabateria El Globo de l'avinguda José Antonio (avui carrer Nou), número 12, de Figueres, titularitat que varen passar a ell i a la seva esposa, segons ens indiquen documents de l'establiment en què n'apareixen els noms. Tant en temes culturals com polítics, va ser una persona molt dinàmica i diligent, que coneixia bé Jaume Vicens Vives i Josep Tarradellas. Anava molt sovint a Perpinyà per qüestions de feina, i Pla, de tant en tant, aprofitava per anar-hi amb ell a comprar diaris, enviar cartes i fer observació per escriure. Va ser l'organitzador de la trobada entre Josep Pla i Josep Tarradellas el 19 de març de 1960 a França.

Dos grans homenots

Josep Pla i Jaume Vicens Vives varen mantenir una relació epistolar en què establiren un vincle de col·laboració sòlid. Pla divulgava mitjançant articles les obres de Vicens Vives, i aquest feia

mediació amb les seves amistats governatives per intentar evitar els efectes perniciosos de la censura en l'obra de l'escriptor palafrugellenc. A més, a redós de la intimitat epistolar teixiren una complicitat conspirativa amb grans dosis d'optimisme (sobretot per part de Vicens Vives; Pla era molt més murri i desconfiat), intentant establir les bases d'una continuïtat democràtica amb la convicció que el règim franquista s'acabaria en un període de temps relativament curt. (Vegeu *Josep*

Pla. Jaume Vicens Vives. L'hora de les decisions: Cartes 1950-1960, una edició de Guillem Molla amb pròleg de Joaquim Nadal.)

La vinculació de Josep Pla amb l'Institut Ramon Muntaner data de quan, provinent de l'escola de Palafrugell, va anar a Figueres a examinar-se de les proves d'ingrés i de primer curs de batxillerat, el mes de juny de 1909. El seu pare tenia amistat amb el secretari i catedràtic d'agricultura de l'institut, Lluís Maria Jordi Álvarez, que en certa

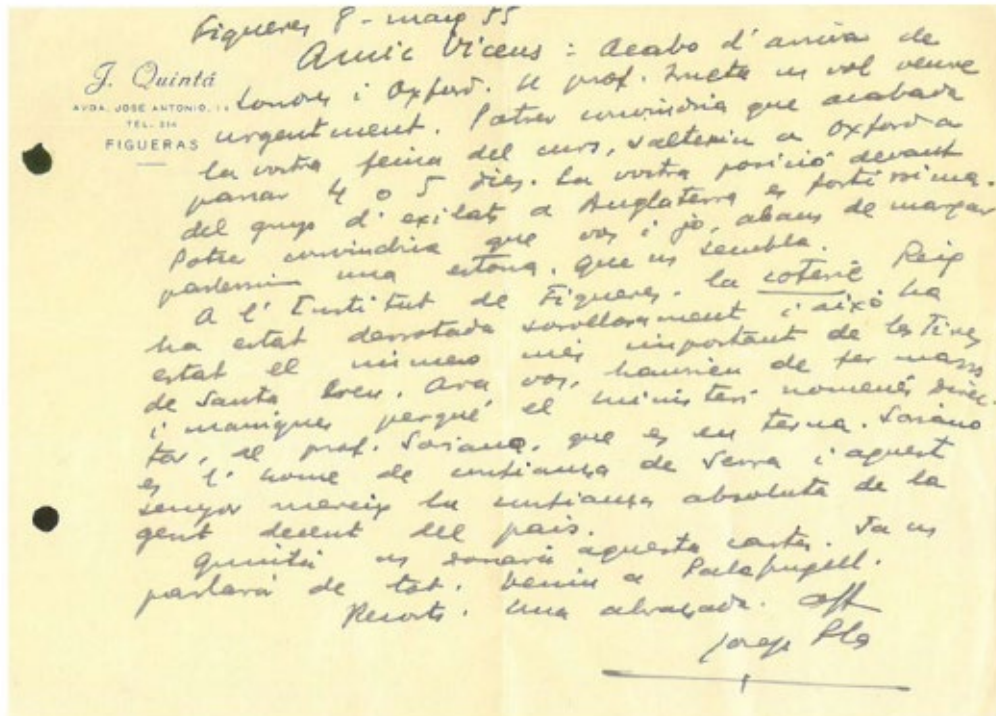
>> A l'esquerra, Josep Quintà amb el seu fill Alfons, i al centre, Jaume Vicens Vives amb dos dels seus fills i amb Josep Pla, l'estiu de 1953 a Roses. (Font: ARXIU JAUME VICENS VIVES. AUTOR DESCONEGUT.)

manera li va fer de mentor i li va donar consells valuosos per examinar-se. Com que el centre docent figuerenc tenia la fama d'aprovar tothom, finalment va matricular-se com a alumne oficial de segon de batxillerat a l'institut gironí i va residir a l'internat dels Maristes de Girona, proper al centre. El lligam de Jaume Vicens Vives amb la institució figuerenca és la plaça de catedràtic que va obtenir amb una permuta de la que va guanyar a Zafra (Extremadura) pel tercer lloc obtingut en unes oposicions el gener de 1935 a Madrid. Mai no va prendre possessió de la plaça figuerenca, ja que una comissió de serveis a l'Institut Ausiàs March li va permetre quedar-se a la Ciutat Comtal, combinant la docència amb les tasques a la Universitat de Barcelona.

Un referent cultural

En el fragment de la carta anteriorment citat i en el marc d'aquest context conspiratiu, Josep Pla feia esment al final de la trajectòria com a director de l'Institut Ramon Muntaner de Figueres del catedràtic de dibuix i pintura Ramon Reig Coromines (1903-1963), que hi exercia com a docent nomenat pel Ministerio de Educación del nou règim franquista des de finals de la Guerra Civil, l'any 1939. En aquesta primera etapa, Reig es va responsabilitzar del claustre de l'institut amb el deure de formar joves segons els principis del Movimiento Nacional i els ideals del catolicisme. Els dirigents del règim franquista tenien molt clar que l'ensenyament mitjà era el millor instrument per incidir en la transformació social, moral i intel·lectual de les classes directives futures.

Ramon Reig també va completar els estudis d'arquitectura en el curs 1959-1960, els quals havia abandonat en la joventut; va exercir com a arquitecte en el tram final de la seva vida, i va signar una quantitat considerable de projectes arquitectònics en només tres anys. Reconegut com un dels millors aquarellistes de l'Espanya del seu temps, va rebre el Premio Nacional de Acuarela l'any 1944. Va ser un dinamitzador cultural actiu, i va impulsar la creació del Museu de l'Empordà, de l'Institut d'Estudis Empordanesos i de l'Associació de Música de Figueres. Va formar part dels patronats per a la reconstrucció dels monestirs de Vila-

>> Carta de Josep Pla a Jaume Vicens Vives en què, entre altres temes, l'informa de la derrota de la coterie Reig. (Font: ARXIU JAUME VICENS VIVES. AUTOR DESCONEGUT.)

bertran i de Sant Pere de Rodes, i va ser membre de la Comisión Provincial de Monumentos.

Relleu en la direcció

El canvi de director va ser una conseqüència de la promulgació de la nova Llei, de 23 de febrer de 1953, sobre ordenació de l'ensenyament mitjà, quan era ministre d'Educación Nacional Joaquín Ruiz-Giménez y Cortés. A l'article 27, aquesta llei anunciava unes futures disposicions especials que regularien el nomenament dels directors. Es varen concretar en l'Ordre, de 30 de desembre de 1954, en la qual s'establí que l'elecció del director era competència del Ministerio de Educación Nacional entre una terna de tres candidats triats pel claustre de cada institut. La data màxima per rebre les ternes va ser l'1 de juliol de 1955. Es limitava el mandat del director a tres anys, renovables per tres anys més amb elecció pel mateix procediment.

Ramon Reig va convocar un claustre extraordinari per triar la terna per al canvi de director el 30 d'abril de 1955, i varen ser elegits el catedràtic de física i química José Rafael Soriano Silvestre; el de geografia i història, Antoni Pla Gibernau, i el de matemàtiques, Joan Casulleras Regàs. Prèviament a

la tria, el director sortint va proposar de promoure com a director honorari mitjançant votació el catedràtic de llatí Santiago Almeda Navarro, amb l'objectiu del catedràtic de filosofia Joaquim Serra Vila, que considerava que primer s'havia de fer la tria de la terna. Finalment, Almeda va ser designat per al càrrec honorífic per al qual l'havien proposat.

En el claustre celebrat el 18 d'octubre de 1955, Ramon Reig va llegir un ofici del Ministerio en el qual es nomenava director Joan Casulleras Regàs. Per agrair el tracte que els havia dispensat qui aleshores era ja l'antic director varen prendre la paraula ell i la resta de professors (Joaquim Santaló, Eduard Rodeja i Carme Pleyan, que, juntament amb Almeda, podrien molt ben ser els membres de la coterie a la qual Pla es referia). Casulleras va exercir de director fins al mes de juny de 1957, en què va ser traslladat a l'Institut Milà i Fontanals de Barcelona. Va ocupar la seva plaça provisionalment Soriano, que en aquell moment exercia de secretari, i el varen ratificar en el càrrec el 21 de juliol de 1958.

Valors republicans

D'ençà que Soriano va ser nomenat director, Joaquim Serra Vila (de qui

>> *Ramon Reig al claustre del monestir de Vilabertran.*
(Font: ARXIU DE LA FAMÍLIA REIG. AUTOR DESCONEGUT.)

Pla va dir: «mereix la confiança absoluta de la gent decent de país») va ser escollit cap d'estudis de l'institut, càrrec que va exercir fins a l'any 1964. L'escriptor, exalumne i també antic professor de l'Institut Joan Guillamet Tuèbols ens aclareix qui va ser Joaquim Serra, amb el seu testimoni a la publicació *Institut Ramon Muntaner. Figueres, 1839-2014: Crònica interna del primer institut de l'Estat*, de Joan Ferrerós. Hi explica: «En venir la guerra va ser director Joaquim Serra Vila, que donava filosofia, i en acabar va ser empresonat i separat del servei. Encara recordo el discurs que va fer des del balcó de la casa de Josep Puig Pujades, el febrer de l'any 1936, quan el Front Popular va guanyar les eleccions i el polític figuerenc d'Esquerra Republicana va ser objecte d'una gran rebuda, en tornar de la presó, amb el carrer de Girona ple de gent». El figuerenc Joaquim Serra, de família benestant, va arribar a l'institut de Figueres l'any 1925 provinent de l'institut de Lleida, i va ser-ne director en els períodes 1926-1934 i 1935-1939. En acabar la Guerra Civil va ser tancat a la presó de Girona, on va compartir cel·la amb el farmacèutic Joan Xirau i amb Joan Lloveras, sogre de Joan Guillamet. No va poder tornar a exercir la docència a l'institut fins a principis dels anys cinquanta. Va ser també membre de la Junta i conferenciant assidu de l'Agrupació Cultural Atenea del Casino Menestral Figuerenc, i estava compromès políticament amb la Federació Republicana Socialista de l'Empordà, finalment integrada a Esquerra Republicana de Catalunya. Va participar com a orador en alguns actes polítics.

Una derrota que no fou tal

Amb tot el que hem dit fins ara, hom pensa que la sortida de la direcció de Ramon Reig no va ser una derrota, sinó una de les conseqüències de l'evolució del règim franquista (que sembla que ell va acceptar amb resig-

>> *Visita a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres del ministre d'Educación Nacional, Joaquín Ruíz-Giménez y Cortés, l'any 1954. A la seva esquerra, el director del centre, Ramon Reig.* (Font: ARXIU INSTITUT RAMON MUNTANER. AUTOR DESCONEGUT.)

>> *Claustre de professors de l'Institut Ramon Muntaner dels anys cinquanta. D'esquerra a dreta: Pelai Torres, Joaquim Santaló, Eduard Rodeja, Joan Bastons, Josep Maria Álvarez, Joan Guillamet, Antoni Pla, Miquel Golobardes, Ramon Reig (director), Josep Cuadras, Santiago Almeda, Josep Maria Ayats, Joaquim Serra Vila, Francesc Xavier Vilanova, Josep Anglada, Josep Maria Pujol, Maria del Pilar Fernández del Pozo, Ramon Guardiola i Concepció Anglada. (Font: ARXIU INSTITUT RAMON MUNTANER. AUTOR DESCONEGUT.)*

nació), en què va disminuir la influència dels falangistes en favor de les posicions dels tecnòcrates opusdeistes que varen portar cap al Plan de Estabilización. Sí que es pot entreveure una certa tensió entre, d'una banda, Reig i els professors més propers a ell i, de l'altra, aquelles persones que representen els valors republicans, degudament adaptats al règim franquista per sobreviure. S'ha de tenir en compte que correligionaris de Joaquim Serra com Josep Puig Pujades i molts altres varen morir a l'exili, i que fins i tot alguns que es quedaren foren afusellats. També cal considerar el que argumenta el catedràtic d'història contemporània de la Universitat de Girona Joaquim Nadal referent al teixit social figuerenc de l'època, en què la solidaritat territorial i principalment de classe va prevaldre per damunt de les diferents tendències ideològiques.

I acabem constatant, com bé hem pogut apreciar, la gran importància dels textos epistolars, els dietaris i les memòries que van sortir a la llum, ja que són molt més rics i aclaridors que els documents dels arxius oficials i els complementen.

>> *Anunci de l'acte electoral per a les eleccions al Parlament de Catalunya publicat al periòdic setmanal figuerenc Empordà Federal del dia 12 de novembre de 1932, en què Joaquim Serra Vila figura com a orador.*

EMPORDA FEDERAL

Grandiós Míting

de propaganda electoral organitzat pel partit d'
ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA

Dijous, dia 17, a dos quarts de 4 de la tarda
en el Teatre "EL JARDÍ"

Hi prendran part els senyors:

JOAQUIM SERRA VILA

LAUREÀ DALMAU

JOSEP IRLA

MIQUEL SANTALÓ

ANTONI XIRAU

JOAN CASANOVAS

i el Sr. President de la Generalitat de Catalunya

DON FRANCESC MACIÀ

Empordanesos! Figuerencs! No hi falteu!